

دانشکده ادبیات و علوم انسانی
پایان نامه دوره کارشناسی ارشد ادبیات عربی

بررسی و تحلیل عنصر پیرنگ داستان های پیامبران در قرآن

نگارش:

سمیه آذر

استاد راهنما:

دکتر خلیل پروینی

استاد مشاور:

دکتر حسینعلی قبادی

تیر ماه ۱۳۹۰

اللهم اغفر لي

تأییدیه هیات داوران

اعضای هیئت داوران، نسخه نهائی پایان نامه خانم: سمیه آذر

را با عنوان: بررسی و تحلیل عنصر طرح و پیرنگ در داستان‌های پیامبران در قرآن

از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه کارشناسی تأیید می‌کند.

اعضای هیئت

امضاء   رتبه علمی   نام و نام خانوادگی

داوران

۱- استاد راهنما

۲- استاد مشاور

۳- استاد ناظر داخلی

۴- استادنظر خارجی

۵- نماینده گروه

تقديم:

تشکر و قدردانی:

از دست و زبان که بر آید   کز عهده ذکرش به در آید.

پس از سپاس و شکر گذاری به درگاه ایزد منان:

با نهایت احترام از استاد فرزانه و بزرگوار جناب آقای دکتر پروینی که سمت راهنمای این رساله را بر عهده داشتند و در دشواری‌های تحقیق، اینجانب را امید و یاری دادند، تشکر و قدردانی می‌کنم.

از استاد فرهیخته جناب آقای دکتر قبادی که مشاوره این رساله را بر عهده گرفتند و با راهنمایی‌هایشان به پربارتر شدن این رساله کمک نمودند، بسیار سپاسگذارم.

از اساتید ارجمند گروه زبان و ادبیات عربی، جناب آقای دکتر متقی‌زاده و سرکار خانم دکتر روشنفکر که در این دوره از محضرشان بی‌نهایت بهره بردم، کمال تشکر را دارم.

از استاد ارجمند جناب آقای دکتر ناظمیان که سمت داوری این رساله را بر عهده گرفتند، تشکر و قدردانی می‌نمایم.

از زحمات پدر و مادرم، فداکاریهای همسر و یاریهای خواهران و برادرانم و فرزندان‌شان صمیمانه تشکر می‌نمایم.

از تمامی دوستان و فرهیختگانی که به اینجانب، کمال لطف را داشتند و مرا در نگارش این رساله یاری فرمودند، سپاسگذارم.

برای همه این بزرگواران و عزیزان، توفیق روزافزون و مزید عزت و بهروزی را از درگاه ایزد منان خواهانم.

چکیده

عنصر داستانی طرح از زمان ارسطو تاکنون مورد توجه صاحب‌نظران بوده است و طی قرن‌ها و دوره‌های مختلف دیدگاه‌های گوناگونی درباره آن مطرح شده است. تا این که در عصر جدید، به دلیل توجه صاحب‌نظران عرصه داستان به این عنصر، هم از نظر ساختار و هم از نظر محتوا، و طرح مباحث تازه و دقیقی در این مورد، این عنصر جایگاه واقعی خود را در میان سایر عناصر داستانی باز یافته است.

این در حالی است، که قرآن کتاب آسمانی مسلمانان، که قله ادب و بلاغت است، از سبک روایی خاص خود برخوردار است و داستان‌های آن به دلیل داشتن ظرفیت‌های والای ادبی - روایی، از زمینه مناسبی برای سنجیده شدن با معیارهای طرح‌شناسی برخوردارند؛ اما تاکنون آن‌چنان که باید، روایت‌های آن از منظر طرح‌شناسی مورد توجه و بررسی جدی قرار نگرفته‌اند.

از این رو در این پژوهش به منظور تحلیل طرح و پیرنگ و ویژگی‌های آن در داستان‌های قرآن و کارکرد ساختار آن در بافت قرآن، ابتدا عنصر طرح و تاریخچه و تعاریف و الگوهای ارائه شده برای آن بررسی شده و الگوی مناسب برای تحلیل ساختاری انتخاب شده است. سپس جهت بررسی عنصر طرح و ساختار آن در داستان‌های قرآن، ساختار طرح آیاتی از قرآن که به نقل سرگذشت پیامبران اختصاص یافته‌اند در دو فصل داستان‌های بلند و کوتاه، مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. نتایج بدست آمده از این امر حکایت می‌کنند که آن دسته از آیاتی که زندگی پیامبران را به شکل داستان روایت کرده‌اند، از ساختار کلی طرح و اجزاء آن برخوردارند. اما نحوه ظهور طرح در داستان‌های کوتاه و بلند متفاوت است. در داستان‌های یک پیامبر در سوره - های مختلف نیز طرح هر داستان با چینش و یا گزینش خاص کنش‌ها باعث ایجاد جذابیت و تازگی هر داستان و متناسب شدن آن داستان با روح حاکم بر سوره شده است.

کلید واژه: طرح و پیرنگ - داستان‌های پیامبران - قرآن.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۲	فصل اول: مقدمه و کلیات تحقیق
۱۲	۱-۱ مقدمه
۲	۲-۱ بیان مسئله و اهمیت موضوع
۳	۳-۱ سوالات تحقیق:
۴	۴-۱ فرضیه ها:
۴	۵-۱ مواد و روش انجام تحقیق:
۵	۶-۱ پیشینه پژوهش
۶	۱-۶-۱ دسته اول: (رویکرد سنتی)
۹	۲-۶-۱ دسته دوم: رویکرد روایتشناسی
۱۲	۷-۱ مشکلات پژوهش
۱۳	۸-۱ ساختار پژوهش
۱۴	فصل دوم: تعاریف، مفاهیم و مبانی نظری
۱۵	مقدمه
۱۵	۱-۲ داستان
۱۶	۲-۲ ادبیات داستانی
۱۶	۳-۲ گونه های ادبیات داستانی

- ۱۶-۳-۲ قصه.....
- ۱۷-۳-۲ داستان کوتاه.....
- ۱۸-۳-۳ داستانک:.....
- ۱۸-۳-۴ داستان بلند.....
- ۱۸-۳-۵ رمان.....
- ۱۹-۴-۲ روایت، داستان روایی.....
- ۲۰-۵-۲ روایت به مثابه یک ساختار.....
- ۲۱-۶-۲ اجزاء ساختار روایت.....
- ۲۲-۱-۶-۲ شخصیت و شخصیت پردازی.....
- ۲۲-۲-۶-۲ کنش.....
- ۲۳-۳-۶-۲ درون مایه.....
- ۲۳-۴-۶-۲ زاویه دید.....
- ۲۳-۵-۶-۲ سبک.....
- ۲۴-۶-۶-۲ گفتگو.....
- ۲۵-۷-۶-۲ طرح یا پیرنگ.....
- ۲۵-۱-۷-۶-۲ انواع طرح و پیرنگ.....
- ۲۶-۲-۷-۶-۲ طرح فرعی.....
- ۲۶-۳-۷-۶-۲ پیرفت.....
- ۲۶-۷-۷-۶-۲ مناسبات اجزاء ساختار و نقش عنصر طرح.....
- ۲۷-۸-۲ تعریف لغوی طرح و پیرنگ.....

۲۸	۹-۲- تاریخچه طرح وپیرنگ
۲۹	۴-۹-۲ تعاریف جدید از طرح و پیرنگ
۳۲	۵-۹-۲ اصول و وظائف پیرنگ
۳۷	۶-۹-۲ تلاش برای ارائه الگویی از پیرنگ
۴۳	۱۰-۲ الگوی نظری پژوهش
۴۷	۱۱-۲ نتیجه فصل:
۴۸	فصل سوم: داستان در قرآن و ویژگی های آن
۴۹	۱-۳ داستان در قرآن
۴۹	۱-۱-۳ واژه قصص و دلالت های آن
۵۰	۲-۱-۳ واژه نبأ و دلالت های آن
۵۰	۳-۱-۳ واژه حدیث و دلالت های آن
۵۲	۲-۳ اهداف قصه های قرآنی
۵۲	۳-۳ ویژگی های روایت قصص در قرآن
۵۷	۴-۳ دلایل تکرار داستان در قرآن
۵۹	فصل چهارم: بررسی طرح در داستان های بلند پیامبران در قرآن
۶۲	۱-۴- بررسی طرح داستان های آدم (ع) در قرآن
۶۲	۱-۱-۴- نگاهی به داستان آدم (ع) در قرآن
۶۳	۲-۱-۴ طرح داستان آدم (ع) در سوره صاد
۶۴	۳-۱-۴ طرح داستان خلقت آدم (ع) در سوره حجر

- ۴-۱-۴ طرح داستان آدم(ع) در سوره اعراف.....۶۵
- ۴-۱-۵ طرح داستان آدم (ع) در سوره طه.....۶۷
- ۴-۱-۶ طرح داستان آدم(ع) در سوره های اسرا و کهف.....۶۸
- ۴-۲-۷ طرح داستان آدم(ع) در سوره بقره.....۶۹
- ۴-۱-۳- بررسی ویژگیهای طرح در داستان آدم(ع)..... ۷۱
- ۴-۱-۳-۱ ساختار طرح..... ۷۱
- ۴-۱-۳-۲ طرح داستان و اهداف سوره..... ۷۲
- ۴-۱-۳-۳ ارائه اطلاعات داستانی در طرح..... ۷۲
- ۴-۱-۳-۴ روابط علی و منطقی کنش های داستان..... ۷۳
- ۴-۱-۳-۵ نقش سایر عناصر داستانی در استحکام طرح..... ۷۳
- ۴-۲-۲ بررسی طرح داستان نوح (ع) در قرآن..... ۷۴
- ۴-۲-۱- نگاهی به داستان نوح (ع) در قرآن:..... ۷۴
- ۴-۲-۲ طرح داستان نوح(ع) در سوره قمر..... ۷۶
- ۴-۲-۳ طرح داستان نوح(ع) در سوره اعراف..... ۷۶
- ۴-۲-۴ طرح داستان نوح(ع) در سوره شعرا..... ۷۷
- ۴-۲-۵ طرح داستان نوح (ع) در سوره یونس..... ۷۸
- ۴-۲-۶ طرح داستان نوح(ع) در سوره هود..... ۷۹
- ۴-۲-۷ طرح داستان نوح(ع) در سوره نوح:..... ۸۳

- ۸۴ ..... ۴-۲-۸ طرح داستان نوح(ع) در سوره مومنون
- ۸۵ ..... ۴-۲-۹ طرح داستان نوح(ع) در سوره عنکبوت
- ۸۶..... ۴-۲-۱۰ ویژگی های طرح در داستان های نوح(ع)
- ۸۶..... ۴-۲-۱۰ ساختار طرح:
- ۸۶..... ۴-۲-۱۰ طرح داستان و اهداف هر سوره:
- ۸۶..... ۴-۲-۱۰ ارائه اطلاعات داستانی در طرح
- ۸۷ ..... ۴-۲-۱۰ رابطه ی علی و منطقی کنش های داستان
- ۸۷ ..... ۴-۲-۱۰ نقش سایر عناصر در استحکام طرح
- ۸۹..... ۴-۳ بررسی طرح داستان ابراهیم(ع) در قرآن
- ۸۹ ..... ۴-۳-۱ نگاهی به داستان ابراهیم(ع) در قرآن
- ۹۲ ..... ۴-۳-۲ طرح داستان ابراهیم (ع)در قرآن
- ۹۲ ..... ۴-۳-۳ طرح داستان ابراهیم(ع) در سوره مریم
- ۹۴ ..... ۴-۳-۴ طرح پیرفت بشارت فرزند در سوره های هود،حجر،ذاریات
- ۹۷ ..... ۴-۳-۵ طرح داستان ابراهیم(ع) در سوره صافات
- ۱۰۰..... ۴-۳-۶ طرح داستان ابراهیم(ع) در سوره انبیا
- ۱۰۲..... ۴-۳-۷ طرح داستان ابراهیم (ع)در سوره عنکبوت
- ۱۰۳..... ۴-۳-۸ پیرفت هایی از داستان ابراهیم(ع)
- ۱۰۵..... ۴-۳-۹ ویژگی های طرح داستان های ابراهیم(ع)

- ۱-۹-۳-۴ ساختار طرح ۱۰۵
- ۲-۹-۳-۴ طرح داستان و اهداف سوره ۱۰۶
- ۳-۹-۳-۴ ارائه اطلاعات داستانی در طرح ۱۰۶
- ۴-۹-۳-۴ روابط علی و معلولی کنش های داستان ۱۰۶
- ۵-۹-۳-۴ کنشهای متقارن در طرح ۱۰۷
- ۶-۹-۳-۴ نقش سایر عناصر در استحکام طرح ۱۰۷
- ۴-۴ بررسی طرح در داستان موسی(ع) در قرآن ۱۰۸
- ۱-۴-۴ نگاهی به داستان موسی(ع) در قرآن ۱۰۸
- ۲-۴-۴ طرح داستان موسی(ع) در سوره اعراف ۱۱۰
- ۳-۴-۴ طرح داستان موسی(ع) در سوره طه ۱۱۶
- ۴-۴-۴ طرح داستان موسی(ع) در سوره شعرا ۱۲۳
- ۵-۴-۴ طرح داستان موسی(ع) در سوره قصص ۱۲۶
- ۶-۴-۴ طرح داستان موسی(ع) در سوره اِسرائ ۱۳۳
- ۸-۴-۴ طرح داستان موسی(ع) در سوره یونس ۱۳۳
- ۸-۴-۴ طرح داستان موسی(ع) در سوره غافر ۱۳۵
- ۹-۴-۴ طرح داستان موسی(ع) در سوره های زخرف ، دخان، نمل، ذاریات، نازعات ۱۳۶
- ۱-۹-۴-۴ ساختار طرح داستان در سوره های زخرف، دخان ، ذاریات، نمل ۱۳۸
- ۱۰-۴-۴ داستان موسی(ع) در سوره بقره ۱۳۹
- ۱۱-۴-۴ طرح داستان دیدار با عبد صالح ۱۴۱

- ۱۴۴-۴-۱۲ ویژگی های طرح در داستان موسی(ع) در قرآن..... ۱۴۵
- ۱۴۴-۴-۱۲-۱ ساختار طرح ۱۴۵
- ۱۴۴-۴-۱۲-۲ طرح داستان و اهداف سوره ۱۴۵
- ۱۴۴-۴-۱۲-۳ ارائه اطلاعات داستانی در طرح..... ۱۴۵
- ۱۴۴-۴-۱۲-۴ ایجاد شگفت انگیزی در داستان ۱۴۶
- ۱۴۴-۴-۱۲-۵ روابط علی و منطقی کنش های داستان ۱۴۷
- ۱۴۴-۴-۱۲-۶ کنش های متقارن در طرح ۱۴۷
- ۱۴۴-۴-۱۲-۷ نقش سایر عناصر در استحکام طرح ۱۴۸
- ۱۴۴-۴-۵ طرح در داستان یوسف(ع) در قرآن ۱۴۹
- ۱۴۴-۴-۵-۱ نگاهی به داستان یوسف(ع) در قرآن..... ۱۴۹
- ۱۴۴-۴-۵-۲ داستان یوسف(ع) در سوره یوسف ۱۴۹
- ۱۴۴-۴-۵-۱-۲ طرح کودکی یوسف(ع)..... ۱۴۹
- ۱۴۴-۴-۵-۲-۲ طرح یوسف(ع) و همسر عزیز ۱۵۲
- ۱۴۴-۴-۵-۲-۳ طرح یافتن یوسف..... ۱۵۵
- ۱۴۴-۴-۵-۳ ویژگی های طرح در داستان یوسف(ع) ۱۵۹
- ۱۴۴-۴-۵-۳-۱ ساختار طرح: ۱۵۹
- ۱۴۴-۴-۵-۳-۲ ارائه اطلاعات داستانی در طرح..... ۱۶۱

- ۱۶۲.....انتظارانگیزی در طرح داستان یوسف(ع). ۳-۳-۵-۴
- ۱۶۲.....کنش های متقارن در طرح(نظیر ها و مراعات نظیرها). ۴-۳-۵-۴
- ۱۶۳.....روابط علی و منطقی کنش های داستان ۶-۳-۵-۴
- ۱۶۴.....نقش سایر عناصر در استحکام طرح ۷-۳-۵-۴
- ۱۶۵..... طرح در داستان سلیمان (ع) ۶-۴
- ۱۶۵.....نگاهی به داستان سلیمان(ع) در قرآن ۱-۶-۴
- ۱۶۶..... طرح داستان سلیمان(ع) در سوره صاد ۲-۶-۴
- ۱۶۹..... طرح داستان سلیمان(ع) در سوره نمل ۳-۶-۴
- ۱۷۴..... داستان سلیمان(ع) در سوره سبأ ۴-۶-۴
- ۱۷۵.....ویژگی های طرح در داستان سلیمان(ع) ۵-۶-۴
- ۱۷۵..... ساختار طرح ۱-۵-۶-۴
- ۱۷۵..... طرح داستان و اهداف سوره ۲-۵-۶-۴
- ۱۷۵.....ارائه اطلاعات داستانی در طرح ۳-۵-۶-۴
- ۱۷۶.....روابط علی و منطقی کنش های داستانی ۴-۵-۶-۴
- ۱۷۶.....نقش سایر عناصر داستانی در استحکام طرح ۵-۵-۶-۴
- ۱۷۸..... طرح داستان عیسی(ع) ۷-۴
- ۱۷۸.....نگاهی به داستان عیسی(ع) در قرآن ۱-۷-۴

- ۱۸۰..... ۲-۷-۴ طرح داستان در سوره مریم
- ۱۸۲..... ۳-۷-۴ طرح داستان زکریا(ع) و مریم(ع) در سوره ی آل عمران:
- ۱۸۲..... ۱-۳-۷-۴ طرح تولد و کفالت مریم(ع)
- ۱۸۴..... ۲-۳-۷-۴ طرح فرعی زکریا(ع)
- ۱۸۵..... ۳-۳-۷-۴ طرح عیسی (ع)
- ۱۸۶..... ۴-۷-۴ طرح داستان عیسی و حواریون در سوره مائده
- ۱۸۷..... ۵-۷-۴ ویژگی های طرح در داستان عیسی و مریم
- ۱۸۷..... ۱-۵-۷-۴ ساختار طرح
- ۱۸۸..... ۲-۵-۷-۴ طرح داستان و اهداف هر سوره
- ۱۸۸..... ۳-۵-۷-۴ ارائه اطلاعات داستانی در طرح
- ۱۸۸..... ۴-۵-۷-۴ کنش های متقارن در طرح
- ۱۸۹..... ۵-۵-۷-۴ روابط علی و منطقی کنش های داستان
- ۱۸۹..... ۶-۵-۷-۴ نقش سایر عناصر در استحکام طرح
- ۱۹۰..... فصل پنجم: طرح داستان های کوتاه در قرآن
- ۱۹۱..... ۱-۵ طرح داستان هود(ع)
- ۱۹۱..... ۱-۱-۵ نگاهی به داستان هود (ع) در قرآن
- ۱۹۲..... ۲-۱-۵ طرح داستان هود(ع) در سوره اعراف
- ۱۹۳..... ۳-۱-۵ طرح داستان هود(ع) در سوره هود

- ۱۹۴.....۴-۱-۵ داستان هود(ع) در سوره شعرا.....
- ۱۹۵.....۵-۱-۵ طرح داستان عاد در سوره احقاف.....
- ۱۹۵.....۶-۱-۵ ساختار طرح در داستان های هود و قوم عاد.....
- ۱۹۷.....۲-۵ طرح در داستان صالح(ع).....
- ۱۹۷.....۱-۲-۵ نگاهی به داستان صالح (ع) در قرآن.....
- ۱۹۸.....۲-۲-۵ طرح داستان صالح(ع) در سوره شمس.....
- ۱۹۸.....۳-۲-۵ داستان صالح(ع) در سوره قمر.....
- ۱۹۹.....۴-۲-۵ طرح داستان صالح(ع) در سوره اعراف.....
- ۲۰۰.....۵-۲-۵ طرح داستان صالح(ع) در سوره هود.....
- ۲۰۱.....۶-۲-۵ طرح داستان صالح (ع) در سوره شعرا.....
- ۲۰۲.....۷-۲-۵ طرح داستان صالح (ع) در سوره نمل.....
- ۲۰۳.....۸-۲-۵ ساختار طرح در داستان های صالح(ع).....
- ۲۰۵.....۳-۵ طرح در داستان لوط(ع).....
- ۲۰۵.....۱-۳-۵ نگاهی به داستان لوط(ع) در قرآن.....
- ۲۰۶.....۲-۳-۵ طرح داستان لوط(ع) در سوره قمر.....
- ۲۰۷.....۳-۳-۵ طرح داستان لوط(ع) در سوره اعراف.....
- ۲۰۸.....۵-۳-۵ طرح داستان لوط(ع) در سوره شعرا.....
- ۲۰۹.....۶-۳-۵ طرح داستان لوط(ع) در سوره هود.....
- ۲۱۰.....۷-۳-۵ داستان لوط(ع) در سوره حجر.....

۲۱۱.....	۸-۳-۵ طرح داستان لوط(ع) در سوره نمل
۲۱۱.....	۹-۳-۵ طرح داستان لوط در سوره عنکبوت
۲۱۲.....	۱۰-۳-۵ ساختار طرح داستان های لوط(ع)
۲۱۴.....	۴-۵ طرح داستان شعيب(ع)
۲۱۴.....	۱-۴-۵ نگاهی به داستان شعيب(ع) در قرآن
۲۱۴.....	۲-۴-۵ طرح داستان شعيب(ع) در اعراف
۲۱۶.....	۳-۴-۵ داستان شعيب(ع) در سوره شعرا
۲۱۸.....	۵-۴-۵ ساختار طرح در داستان های شعيب(ع)
۲۱۹.....	۵-۵ طرح داستان يونس(ع)
۲۱۹.....	۱-۵-۵ نگاهی داستان يونس(ع) در قرآن
۲۲۱.....	۲-۵-۵ طرح داستان يونس(ع) در سوره صافات
۲۲۲.....	۳-۵-۵ ساختار طرح در داستان يونس(ع)
۲۲۳.....	فصل ششم: نتیجه گیری و پیشنهادها
۲۲۴.....	۱-۶ نتایج:
۲۳۲.....	۲-۶ پیشنهادها:
۲۳۳.....	ملخص الرسالة باللغة العربيّة
۲۴۴.....	فهرست منابع
۲۵۵.....	چکیده انگلیسی

فصل اول:

مقدمه و کلیات تحقیق

۱-۱ مقدمه

داستان و داستان‌پردازی پدیده‌ایست که پیشینه آن به قدمت پیدایش زبان و گویایی آدمی می‌رسد. از همان آغاز بشر خاکی دریافت که قصه و قصه‌گویی، محملی برای بازتاب اندیشه‌های بشرگونه اوست و بدین وسیله‌است که می‌تواند آرمان‌ها، تصورات و خیالات خود را به منصف ظهور برساند. آنچه که بر این ادعا صحه می‌گذارد، وجود غارنوشته‌های انسان‌های نخستین و حکایت‌های بازمانده از چگونه زیستن آدمی بر خاک تا حکایت قهرمانان است؛ تا اینکه فلسفه آغازیدن گرفت و درام و درام‌نویسی صورتی متعالی از اندیشه شد. پس از آن داستان رسالت‌های متعددی چون تفنن و اخلاق تعلیم، ابلاغ خواست‌ها و پیام‌های آرمانی بشر را بر دوش کشید. حتی در این میان کتب آسمانی نیز خود را از این مهم بی‌بهره نساختند و بسیاری از تعالیم را در قالب داستان‌های عبرت‌انگیز بیان کردند.

اینگونه بود که داستان در رگ و پی زندگی بشر ریشه دوانید و در فراز و نشیب‌های فراوان زندگی، بشر خاکی را همراهی کرد.

با گذشت قرن‌ها، در نتیجه رشد و بلوغ فکری بشر و در پرتو رویکرد خردمندانه او به جهان، نگاه او به ادبیات، هنر و به تبع آن جهان داستان نیز، نگاهی خردمدار شد. در نتیجه نگرش جدید او، همچنان که عناصر ساختاری این جهان با یکدیگر رابطه‌ای اندام‌وار دارند و اصل علیت بر آن‌ها حاکم است، ساختار جهان داستان نیز باید اینگونه باشد و علت وجودی کلیه عناصر خود را معین کرده باشد.

رسوخ و عمومیت یافتن چنین نگرشی در بشر نسبت به داستان، موجب اهمیت روزافزون طرح به عنوان عنصری شد که بیان‌کننده نظم و انسجام ساختار داستان و نشان‌دهنده انگیزه و رابطه علی و معلولی میان حوادث، کنش و واکنش شخصیت‌ها و آرایش و چینش آن‌هاست. زیرا خواننده عصر جدید دیگر آن شنونده قرن‌های دور نیست که بر درازگوییهای قصه‌گو ویا نقال و یا راوی شکرشکن حوصله نهد و قصه‌پردازی‌های بدون چون و چرای او را بپذیرد.

۱-۲ بیان مسئله و اهمیت موضوع

فرازهای قابل ملاحظه‌ای از کتاب آسمانی مسلمانان، قرآن به ارائه شرح حال پیامبران در قالب روایت اختصاص یافته‌است. که با اسلوب بدیعی خواننده خود را وادار به پیگیری و تعقیب روند داستان می‌کند. این در حالی است که ادبیات عربی آن زمان فاقد چنین هنری بوده است.

هرچند قرآن، این داستان‌ها را در جهت اهداف تعلیمی و هدایت بشر استفاده کرده است؛ اما آن‌ها از ظرفیت و غنای هنری و ادبی والایی برخوردارند و می‌توان از دستاوردهای ادبی، برای درک بیشتر زیبایی‌های آن‌ها استفاده نمود.

شرح حال پیامبران، به شکل منحصر به فردی در خلال سوره‌ها یا در یک سوره، روایت شده اند که با استفاده از معیارهای روایت‌شناسی و داستان‌نویسی جدید و دستاوردهای نوین نقدی در این دو حوزه، می‌توان زیبایی‌ها و نکات هنری آن را دریافت.

اجزای روایت‌های پیامبران در قرآن بر اساس رابطه علت و معلولی به هم پیوسته‌اند و پیوند محکم و زنده‌ای بین آن‌ها برقرار است. به گونه‌ای که هر جزیی از آن مکمل جزء پیشین و یا شرح و تفصیلی برای آن و یا امری هماهنگ و متجانس با آن است. (بستانی، ۱۳۸۴: ۱۶۳) همچنین ساختار این روایت‌ها، سه قسمت ابتدایی، میانی و نهایی داشته و تعقیب و تفسیرهایی برای بعضی از داستان‌ها آورده شده است. نمونه آن سوره یوسف است که ابتدای آن با یک خواب آغاز می‌شود و بعد از آن، یک دسته رخدادهایی با روابط علی و معلولی، در پی هم می‌آیند. (پروینی، ۱۳۸۷: ۱۴۱)

در این راستا با توجه به اینکه طرح یکی از معیارهای اساسی در نقد داستان به شمار می‌رود، بر آنیم تا با استفاده از ویژگی‌ها و تعاریفی که در مورد این عنصر داستانی ارائه شده است به بررسی طرح در روایت‌های قرآنی بپردازیم؛ تا از این رهگذر جنبه‌های ادبی و هنری داستان‌های قرآن هر چه بیشتر آشکار گردد.

۱-۳ سوالات تحقیق:

۱- ویژگی‌های طرح و پیرنگ در داستان‌های پیامبران در قرآن چگونه بروز و ظهور پیدا کرده است؟

۲- مطابقت طرح و پیرنگ داستان‌های پیامبران در قرآن با یک الگوی مشخص شده برای یک طرح و پیرنگ چگونه است؟

۳- وجوه شباهت و تفاوت پیرنگ‌ها و ساختارها در داستان‌های قرآن چگونه است؟

۴- جلوه و ظهور این پیرنگ‌ها در بافت و ساختار سوره‌های قرآنی چگونه است؟